

ΜΠΕΤΟΒΕΝ

Μικρόσωμος, κοντόχοντρος, με τράχηλο αθλητικής διασκευής. Πρόσωπο πλατύ μελαχρινό. Μέτωπο μεγάλο μ' εξογκώσεις. Μαλλιά κατάμαυρα και πυκνά που έδειχναν σα να μη χτενίστηκαν ποτέ. Μάτια λαμπερά, κυανίζοντα, σταχτόχροα. Μύτη μικρή, τετράγωνη, πλατιά, σωστό λιονταρίσιο ρύγχος. Στόμα λεπτό που το κάτω χείλος προσπαθούσε να υπερβάλει το πάνω, με οδοντοστοιχίες ισχυρές. Ένα βαθύ λακκάκι στο δεξιό μέρος του σαγονιού, έδινε περίεργη ασυμμετρία στην όψη.

Είναι ο Λούντβιχ φαν Μπετόβεν που γεννήθηκε στις 16 Δεκέμβρη του 1770 στη Μπον – σημερινή πρωτεύουσα της Δ. Γερμανίας – από πατέρα μουσικό κι απλοϊκή μητέρα χήρα κάποιου μάγειρα, κάνοντας αργότερα τη Βιέννη δεύτερη πατρίδα του, όπου έζησε 35 χρόνια, ως το βροχερό εκείνο Μαρτιάτικο δειλινό του 1827 (26 Μάρτη) που με το φυσικό θάνατο, πέρασε στην πνευματική αθανασία. Μαθήτευσε κοντά στον Χάυδν, που προφητικά, του είπε: «Έχετε πολύ μεγάλο ταλέντο, προδιαθέτετε ευνοϊκά με την αφθονία των χαρισμάτων σας. Η φαντασία σας είναι αστείρευτη πηγή ιδεών». Αργότερα, πήρε μαθήματα κι απ' το διάσημο τότε θεωρητικό Άλμπρεχ Συσμπέργκερ.

Παρά τα χτυπήματα της μοίρας και πιότερο εκείνο που του στέρησε την πιο πολύτιμη, για μουσικό, αίσθηση της ακοής, διακρινόταν για καλοσύνη, για ευδιαθεσία και για χιούμορ, μα και γι' ανθρωπιά, φιλελευθεριότητα, αξιοπρέπεια, ανιδιοτέλεια. Λάτρευε τη φύση και στον σύνδεσμο του με αυτή, εκφραζόταν κι η θρησκευτικότητα του. Στην Ποιμενική, την έκτη Συμφωνία του, αποθεώνεται η μεγάλη κοινή πατρίδα όλων των ανθρώπων, η ΦΥΣΗ κι ο σύνδεσμος μας με τη Μάνα ΓΗ.

Το αίνιγμα για την ερωτική ζωή του Μπετόβεν, φαίνεται να μην έχει βρει ακόμα τη λύση του, μη μπορώντας να υποστηριχτεί με βεβαιότητα ποια είναι η «Αθάνατη πολυαγαπημένη» των επιστολών του. Ήταν μήπως η Μαγδαληνή Βίλμαν, η Τζιουλιέττα Γκουτσάρντι, η Τερέζα Μπρούνσβικ, η Μπεττίνα φον Άρνεμ, η Γιοσεφίνα Ντάιμ; Δεν αποκλείεται να λυθεί κάποτε το αίνιγμα, που επί τόσα χρόνια απασχολεί τους βιογράφους του Μπετόβεν.

Η έκρηξη της Γαλλικής Επανάστασης στο 1789, βρήκε το Μπετόβεν στη νεανική ηλικία των 19 χρόνων, για να τον επηρεάσει βαθύτατα. Και παρότι μπορεί να φαίνεται αντιφατικό, η υψηλότερη μουσική έκφραση ιδεών που ξεπήδησαν απ' το κοσμογονικό εκείνο γεγονός, έμελλε να δοθεί από ένα Γερμανό μουσουργό, που σαν φιλελεύθερο και δημοκρατικό πνεύμα, πίστεψε στη διακήρυξη των «Δικαιωμάτων του Ανθρώπου» για λευτεριά, ισότητα, αδελφότητα. Και χρειαζόταν μεγάλο θάρρος για ένα Γερμανό, ν' αφιερώσει – αρχικά – την Τρίτη Συμφωνία του, την «Ηρωική» στο Ναπολέοντα, που τον πίστεψε για ελευθερωτή των λαών, για να την αναιρέσει, το 1804, μαθαίνοντας ότι ο στρατηγός της Δημοκρατίας, αυτοανακηρύχτηκε σε αυτοκράτορα.

ΘΡΙΑΣΙΟΣ ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΧΟΛΗ - ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Σώτος Βασιλειάδης

Η μουσική δημιουργία του Μπετόβεν χωρίστηκε απ' τους μελετητές του έργου του σε τρεις περιόδους. Στην πρώτη του περίοδο υπάγονται μερικές Σονάτες, Τρίο, και Κουαρτέττα, δύο Κονσέρτα πιάνου και η πρώτη από τις εννέα Συμφωνίες του.

Στη δεύτερη περίοδο – την πιο αποδοτική – (1802-14) υπάγονται οι Συμφωνίες του από τη Δεύτερη μέχρι και την Όγδοη, η μοναδική Όπερα «Φιντέλιο» με 4 διαφορετικές ουβερτούρες, το κονσέρτο βιολιού με τ' άλλα τρίο του πιάνου (το πέμπτο επιλέγεται «αυτοκρατορικό»), δραματικές Εισαγωγές για το Θέατρο (Έγκμοντ Κορυολιανός κ.α.), το Ορατόριο «ο Ιησούς στο Όρος των Ελαιών», πολλές Σονάτες και Κουαρτέττα εγχόρδων, με πρωτόφαντο δραματικό κι αισθηματικό περιεχόμενο.

Με τις Συμφωνίες του πέτυχε ώστε, οι δημόσιες αίθουσες συναυλιών, να πάρουν κεντρική θέση στη μουσική ζωή, να γίνουν δηλ. το κοινωνικό πεδίο για την καλλιέργεια κι ανάπτυξη της πλατιάς λαϊκής μάζας. Για το λόγο αυτό, ο λαός συνέρρεε στις συναυλίες κι έγινε είδωλο όλων των προοδευτικών πνευμάτων. Και παρότι είχε δικές του πρωτότυπες – για τότε – ιδέες, κι εφαρμόζε ανανεωτική τεχνική στην εναρμόνιση και στην ενορχήστρωση, ήταν κατανοητός και δημοφιλής όπως και ο ίδιος το ήθελε.

Στη μορφή «Συμφωνία» βρήκε τη δυνατότητα να εκφράζει τις νέες για τη ζωή αντιλήψεις και το ρεαλιστικό περιεχόμενο, που δε μπορούσε να δοθεί με τη θρησκευτική ή με τη μουσική της φεουδοκρατούμενης τότε Όπερας.

Η Τρίτη δημιουργική περίοδος του Μπετόβεν – απ' το 1814 ως το θάνατο του – παρουσιάζει κάτι το μυστηριακό κι ανεξιχνίαστο. Ύστερα από τη χειμαρρώδη εκείνη προσφορά των Συμφωνιών του, επακολουθεί κενό 11 χρόνων ως την προβολή της τελευταίας, της συγκλονιστικής Ενάτης, που όταν καταπιάστηκε να συνθέσει, σκέφτηκε να χρησιμοποιήσει – στο φινάλε της – και την ανθρώπινη φωνή.

Το τραγούδι του το βάσισε στους στίχους του Σίλλερ «Ωδή στη Χαρά» σαν ύμνο στην πανανθρώπινη συναδέλφωση, γράφοντας το κατά τρόπο που να μένει στο αυτί του ακροατή και να τραγουδιέται στο πρωτάκουσμα του. Ενώ, οι τελευταίες Σονάτες και τα τελευταία του Κουαρτέττα Εγχόρδων, θεωρούνται σαν τα πιο φιλοσοφημένα δημιουργήματα του είδους, σαν τα πιο αγωνιώδη μουσικά έργα. Όμως, χωρίς να ενυπάρχει και σ' αυτά, υποταγή στην απελπισία μα πάντα ένα νόημα αγώνα και πάντα – σαν καταστάλαγμα – μια γαλήνη και μια επιβεβαίωση για πίστη στη ζωή. Άλλο ένα μέγιστο επίτευγμα της στερνής δημιουργικής περιόδου, είναι η κολοσσιαία θρησκευτική του σύνθεση «ΜΙΣΣΑ ΣΟΛΕΝΙΣ». Η τάση του Μπετόβεν για εκλαϊκευση της μουσικής διαφαίνεται και στο έργο του αυτό, που είναι μια επίκληση, μια κραυγή για ειρήνη, που είναι μια σύνθεση πάρα πολύ απέραντη, για να εντοπιστεί σε οποιαδήποτε εκκλησία. Κι όπως λέει ο ίδιος για τη λειτουργία του: «βγαλμένη από την καρδιά, μπορεί να βρει το δρόμο που οδηγεί στις καρδιές».

ΘΡΙΑΣΙΟΣ ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΧΟΛΗ - ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Σώτος Βασιλειάδης

Ο ρεαλισμός του Μπετόβεν είναι πολλαπλά έκδηλος. Στα συμφωνικά π.χ. έργα του, το κάθε τι προσφέρεται ανοιχτά και τολμηρά. Κάθε ηχητικό τόλμημα δικαιώνεται πάντα ψυχολογικά. Η μουσική του κινείται συνεχώς μέσα από μια σειρά δραματικών αντιθέσεων. Σε κάθε θέμα σε κάθε φράση, αποκρίνεται ένα άλλο θέμα, μια άλλη φράση, που αποτελεί αντίθεση. Το τέλος κάθε έργου του είναι μια σύνθεση κι ανάλυση των αντιθέσεων, με τελική επιδίωξη να ξεπεραστεί η αντίθεση, για να φτάσει σ' ένα κλείσιμο φωτεινό που δίνει το αίσθημα της βεβαιότητας και συντελεί στην ανανέωση των δυνάμεων.

Όσο για τις Συμφωνίες του, μπορούν να χαρακτηριστούν σαν δημόσια κηρύγματα, να θεωρηθούν σαν τόνος «ηρωικής ομιλίας» στο κοινό, με τον «ιδιωματισμό» που χρησιμοποίησε σ' αυτές (εθνικό στοιχείο, λαϊκός χορός, εμβατήριο, τραγούδι).

Η διαμόρφωση της Συμφωνίας που εκείνος της έδωσε, που με την ανυπαρξία κειμένου υπάγεται στη λεγόμενη «καθαρή μουσική», έμελλε να παίξει καθοριστικό ρόλο στο ν' ανακύψει ένα καινούριο ευρύτερο ακροατήριο.

Ειπώθηκε ότι, ο Μπετόβεν, χρωστά τη φήμη του στο λογικό αποτέλεσμα του τρόπου με τον οποίο εκμεταλλεύεται τον ήχο των οργάνων. Όμως, δεν είναι μόνο αυτό. Είναι και το περιεχόμενο της μουσικής, είναι η πείρα που επιθυμεί να μεταδώσει ο συνθέτης. Και η πείρα του συνθέτη δεν είναι μονάχα μουσική, είναι και προσωπική, είναι και κοινωνική, που καθορίζεται από την ιστορική περίοδο που ζει και που την εκφράζει πολλαπλά.

Στο σημείο αυτό, θα επικαλεστώ μερικά λόγια ενός κορυφαίου ποιητή μας, του Άγγελου Σικελιανού: «Του Μπετόβεν, κορυφαίου φάρου που φωτίζει νικηφόρα όλη την έκταση της μουσικής ανθρωπίνης δημιουργίας, το Έργο κι ο Λόγος αυτού του Έργου, δεν πολιορκούνται με οποιαδήποτε κριτήρια γνωσιολογικά. Και τον Λόγο αυτό, ασφαλώς, δεν θα μπορέσουμε ποτέ και πουθενά να τον συλλάβουμε αμεσότερα, όσο στον Άνθρωπο, στη Ζωή και στο Έργο, που με μια μόνο λέξη, λέγεται: «Μπετόβεν».

Ο αφοσιωμένος μαθητής του Σύντλερπου βρέθηκε κοντά στο δάσκαλο λίγες στιγμές πριν εκπνεύσει, λέει ότι άκουσε το μελλοθάνατο να σιγοψιθυρίζει τις λέξεις: «Κρίμα... Κρίμα... πολύ αργά». Κι ότι τον είδε ν' ανοίγει τα μάτια κοιτώντας για λίγο, ψηλά κι έχοντας υψωμένο το δεξί του χέρι με σφιγμένη γροθιά. Έτσι ηρωικά ξεψύχησε σε ηλικία 57 χρόνων, η μεγάλη αυτή διάνοια, η φιλελεύθερη αυτή ψυχή, που δεν παρέλειπε να ζητάει πληροφορίες για την έκβαση του απελευθερωτικού αγώνα των Ελλήνων, που απ' το 1821, μάχονταν για την απόκτηση του αγαθού της λευτεριάς και που για συντροφιά του, είχε τα συγγράμματα του Ομήρου, του Πλάτωνα, του Αριστοτέλη, του Πλούταρχου.

Η κοσμοπλημμύρα που κατέκλυσε τη Βιέννη την ημέρα της κηδείας του, αποτελεί ένδειξη της πολλαπλής λατρείας που απολάμβανε ο «Ήρωας» Μπετόβεν.